



Šifra kandidata:

Državni izpitni center



SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

==== Izpitna pola 1 ====

Strukturirane naloge

Sreda, 30. maj 2018 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

Izpitska pola vsebuje 4 strukturirane naloge, od katerih izberite in rešite 2. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 40; vsaka naloga je vredna 20 točk.

V preglednici z "x" zaznamujte, kateri nalogi naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo ocenil prvi dve nalogi, ki ste ju reševali.

1.	2.	3.	4.

Rešitve, ki jih pišete z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte v **izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 3 prazne.



M 1 8 1 5 2 1 1 1 0 2



3/16

V sivo polje ne pišite.

Prazna stran

OBRNITE LIST.



1. Identiteta in kultura

1.1. Opredelite inkulturacijo z vidika posameznika.

(2 točki)

Vir 1

Himna Republike Slovenije je sedma kitica pesmi največjega slovenskega pesnika Franceta Prešerna *Zdravljica* na melodijo iz istoimenske zborovske skladbe skladatelja Stanka Premrla. [...] Himna se izvaja ob državnem obisku pri prihodu voditelja tuje države v Republiko Slovenijo ter ob uradnem obisku pri prihodu predsednika vlade tuje države ali pooblaščenega predstavnika mednarodne organizacije v Republiko Slovenijo ter ob polaganju vencev, ki jih polagajo uradni predstavniki Republike Slovenije oziroma predstavniki tujih držav ali mednarodnih organizacij ob spomenikih, na pokopališčih ter drugih podobnih krajih.

(http://www.slovenija25.si/fileadmin/dokumenti/PDF/Slovenski_simboli_web.pdf). Pridobljeno: 12. 11. 2016.)

1.2. Kaj so simboli in kako se izoblikuje njihova vsebina? Pomagajte si z virom 1.

(2 točki)

1.3. Komu so pomeni simbolov prepoznavni in komu prikriti?

(2 točki)

1.4. Navedite primer simbola in pojasnite njegov pomen.

Primer simbola: _____ (1)

Pojasnitev pomena: _____

(1)
 (2 točki)



1.5. Opredelite jezik kot poseben znakovni sistem.

(2 točki)

1.6. Kako se človeški jeziki ločijo od živalskih komunikacij?

(1 točka)

Vir 2

Seveda obstajajo nekatere vrednote, ki jih ljudje univerzalno visoko cenijo. Druge vrednote odražajo duha časa svojega zgodovinskega obdobja, kulturnega okolja in trenutne družbene klime. V antiki je na primer Aristotel, ko je govoril o vrednotah, poudarjal razumske (*um, modrost* ...) in značajske (*pogum, prijateljstvo* ...). V starem Rimu so najvišji pomen pripisovali trojici vrednot: *lepo, dobro in resnično*. Tudi zgodnje krščanstvo je prineslo na vrh trojico temeljnih vrednot, vendar pa povsem druge: *vera, upanje in ljubezen*. V 19. stoletju je Friedrich Nietzsche poleg teh duhovnih vidikov človeka govoril tudi o "barbarskih" vrednotah, kot so npr. *strast, svoboda, moč* in druge. Nedvomno torej obstajajo zelo različne vrednote.

(http://www.ipsos.si/VodenjeVIZ_VI_vrste_vrednot.html). Pridobljeno: 10. 11. 2016.)

1.7. Utemeljite trditev, da so vrednote širše kulturno določene. Uporabite lahko vir 2.

(2 točki)

1.8. Kako posameznik individualizira vrednotni nabor?

(1 točka)

**Vir 3**

[...] Weber pa je posegel na področje »ekonomske racionalnosti« in pokazal na njene religiozne, torej socio-kulturne temelje. Sociologija je s tem postala znanost, ki lahko pojasnjuje podlage za ekonomsko delovanje.

(Makarovič, M. (2003): Protestantska etika in duh kapitalizma, recenzija dela Maxa Webra, Družboslovne razprave XIX, avgust 2003, Ljubljana, str. 207–209)

- 1.9. Vir 3 nakazuje, da je sociolog Max Weber vrednote protestantizma povezal z razvojem kapitalizma. Pojasnite, kako je to dvoje povezano v njegovi interpretaciji.
-
-
-
-

(2 točki)

Vir 4

To se je zgodilo v 50. letih 20. stoletja. Takrat se je vsakdanje življenje v Ameriki preselilo v predmestja. Socialni model takrat naraščajočega srednjega razreda, idealna štiričlanska družina, ki živi v idilični predmestni hišici, napoljeni z najrazličnejšo družinsko tehnologijo, in ima pred hišico parkiran osebni avto, je postala prevladajoč kulturni obrazec. Družini so postala dostopna prva večja nakupovalna središča, zgrajena na obrobju velemest, kar jim je omogočalo nemoteno širitev. Ta vzorec se je z rahlo zamudo v 70. letih prenesel tudi v Zahodno Evropo, to pa se je časovno ujemalo s širitvijo in prevlado neoliberalnega gospodarskega in političnega modela.

(Crnović., D. (2008): Dr. Hajrudin Hromadžić, sociolog, analitik potrošništva, intervju, Mladina 42, 16. 10. 2008, Ljubljana, str. 34–38)

- 1.10. Pojasnite, zakaj vrednote varčnosti in skromnosti niso usklajene s sodobnimi potrošniškimi družbami.
-
-
-
-

(2 točki)

- 1.11. Navedite dva primera posledic materialne hiperprodukcijske mentalitete.

Prvi primer: _____ (1)

Drugi primer: _____ (1)
(2 točki)



2. Družbene različnosti in neenakosti

Vir 1

Nedvomno obstajajo velike sistemske razlike v družbenih položajih ljudi celo v družbah, ki poudarjajo enakopravnost. V praksi se razredne razlike pogosto reproducirajo v naslednjih generacijah, saj otroci privzamejo razredno pripadnost svojih staršev, čeprav določena mera družbene mobilnosti zmeraj obstaja. Bodisi da so take razlike neizogibno povezane z lastništvom proizvodnih sredstev ali pa ne, so gotovo zelo pomembne tako s sistemskega stališča kot iz zornega kota akterja.

(Eriksen, T. L. (2009): Majhni kraji, velike teme, Aristej, Maribor, str. 181)

- 2.1. O kateri obliki družbene slojevitosti govorí vir 1?

(1 točka)

- 2.2. Kaj je družbena mobilnost?

(2 točki)

- 2.3. Kateri dejavnik (determinanta) pisanega družbenega statusa je omenjen v viru 1? Pojasnite tudi, kaj je pisanji družbeni status.

Navedba dejavnika: _____
(1)

Pojasnitev pisanega družbenega statusa: _____

(1)
(2 točki)

- 2.4. Navedite in kratko razložite teorijo, ki družbeno neenakost/slojevitost povezuje z lastništvom proizvajalnih sredstev (vir 1).

Navedba teorije: _____
(1)

Razlaga: _____

(3)
(4 točke)



2.5. Kako imenujemo znake, po katerih lahko prepoznamo status posameznika?

(1 točka)

2.6. Navedite in kratko razložite dva različna konkretna primera znakov, po katerih lahko prepoznamo status posameznika.

Prvi primer: _____

(1)

Drugi primer: _____

(1)
(2 točki)

Vir 2

Po podatkih Eurostata za leto 2014 je v državah članicah EU živilo pod pragom tveganja revščine 17,2 % ali približno 86 milijonov ljudi (povprečno vsak 6.). Stopnja tveganja revščine (delež relativno revnih) je bila najnižja na Češkem (9,7 %), najvišja pa v Romuniji (25,4 %). Nižji delež relativno revnih, kot ga je imela Slovenija (14,5 %), je imelo 8 držav.

(<http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=6265&idp=10&headerbar=8>. Pridobljeno: 6. 12. 2016.)

2.7. Vir 2 govorji o deležu relativno revnih. Pojasnite, kaj je relativna revščina.

(2 točki)

2.8. Pojasnite socialno izključenost revnih.

(2 točki)



2.9. Kratko predstavite dve skupini ljudi, ki sta bolj izpostavljeni revščini, in pojasnite razloge za to.

Prva skupina: _____
_____ (1)

Druga skupina: _____
_____ (1)
(2 točki)

2.10. Kaj je značilno za prekarno zaposlene?

_____ (2 točki)



3. Religija in verovanjski sistemi

3.1. Sociološke teorije opredeljujejo različne družbene funkcije religije. Razložite kompenzacijsko funkcijo religije in navedite, katera teorija jo postavlja v ospredje.

Razlaga kompenzacijске funkcije religije: _____

 _____ (2)

Navedba teorije: _____
 _____ (1)
 (3 točke)

3.2. Kako imenujemo vključevanje elementov različnih religijskih tradicij v verovanja in religijske prakse?

_____ (1 točka)

3.3. Kateri vrsti religijske skupnosti prepozname v teh dveh opisih?

»Je velika in organizirana skupnost s stalno in profesionalno duhovščino (klerom). Organizirana je hierarhično ter vključuje pripadnike in pripadnice iz vseh družbenih skupin in slojev.«

_____ (1)
 »Ima številno članstvo, določeno z rojstvom. Poudarek je na individualni religijski dejavnosti članov in članic ter na demokratičnem nadzoru nad verskimi funkcionalci.«

_____ (1)
 (2 točki)

3.4. Predstavite legitimacijsko funkcijo religije.

 _____ (2 točki)

3.5. Kateri od navedenih sociologov vidi religije kot »sisteme smisla«?

- A Emile Durkheim
- B Auguste Comte
- C Max Weber
- D Karl Marx

(1 točka)

**Vir 1**

Wallis omenja, da takšne skupine »lahko nimajo cerkve, kolektivnega rituala čaščenja, lahko so brez kakršne koli razvite teologije ali etike«. Vendar pa se te skupine sklicujejo na to, da so zmožne nuditi dostop do duhovnih in nadnaravnih moči, in v tem smislu jih lahko pojmemojemo kot religije.

(Haralambos, M., Holborn, M. (1999): Sociologija: Teme in pogledi, DZS, Ljubljana, str. 478)

3.6. O kateri obliki religijske skupnosti govorji vir 1?

(1 točka)

3.7. Navedite primer take skupnosti.

(1 točka)

3.8. Kako sociološka teorija opredeljuje pojem »sekularizacija«?

(1 točka)

3.9. Razložite pojem »laizacija družbe« in navedite še dva vidika sekularizacije.

Razlaga pojma: _____

(2)

Navedba prvega vidika: _____

(1)

Navedba drugega vidika: _____

(1)
(4 točke)

3.10. Pojasnite značilnosti »etičnih« religij in navedite dva primera teh religij.

Pojasnitvev: _____

(2)

Prvi primer: _____
(1)

Drugi primer: _____
(1)
(4 točke)



4. Množični mediji in komunikacije

Vir 1

Pozimi 2006–2007 se je na območju rodovitnega polmeseca na severu Sirije, ki državi zagotavlja večino hrane, začela triletna suša, najhujša v zgodovini. Zaradi nje se je 1,5 milijona ljudi preselilo v urbana središča. Nekdanji kmetje so se pridružili več kot milijonu beguncov iz zadnje iraške vojne, ki so živeli v okolini največjih sirskih mest. Porast kriminala, neustreznega infrastruktura, prenaseljenosti in neodzivnosti oblasti so povzročili nemire. Množična vstaja, ki se je začela v teh predmestjih, je hitro prerasla v današnjo državljansko vojno, trajajočo že od pomladi 2011.

(Rotman, D. (2016): Vročina in nasilje, Global, april 2016, Ljubljana, str. 88–89)

4.1. Katera temeljna funkcija medijev je razvidna iz vira 1?

(1)

Navedite še tri preostale funkcije medijev.

(2)
(3 točke)

4.2. Opišite eno izmed funkcij medijev, ki ni razvidna iz vira 1.

(2 točki)

4.3. Predstavite teorijo hipodermične igle.

(2 točki)

4.4. Tisk velja za najstarejšega med tradicionalnimi mediji in je neločljivo povezan z Gutenbergovim izumom tiskarskega stroja. V katerem stoletju je bil izumljen omenjeni tiskarski stroj?

- A 14. stoletje.
- B 15. stoletje.
- C 16. stoletje.
- D 17. stoletje.

(1 točka)



4.5. Predstavite dve značilnosti oziroma posebnosti televizije kot množičnega medija.

Prva značilnost: _____

(1)

Druga značilnost: _____

(1)
(2 točki)

Vir 2

Angleški tabloidi izkoriščajo veliko priložnosti za pisanje o zasebnem življenju kraljeve družine, posebej poudarjajo škandale, kot so na primer ločitve, prešuštro, opijanje ali kakšna druga oblika zasvojenosti, zapravljenosti itd. Rumeni tisk v Sloveniji, ki je sicer mlajšega izvora, uporablja enake ali sorodne prijeme. [...] Poglejmo nekaj naslovov iz najbolj branih virov: Rominje napadle župnika z joški; Moril, ker so ga Romi ropali?; Zlorabili Golobiča; Danilo Türk: govorice o ljubici vse glasnejše.

(Počkar, M., Tavčar Krajnc, M. (2014): Sociologija, DZS, Ljubljana, str. 157)

4.6. Predstavite dve značilnosti rumenega tiska. Pomagate si lahko z virom 2.

(2 točki)

4.7. Primerjajte javni in komercialni sistem RTV glede vsebine in dostopnosti.

Primerjava vsebine: _____

(2)

Primerjava dostopnosti: _____

(2)
(4 točke)

**Vir 3**

Manipulativna je tudi reportažna fotografija iz Iraka. Na levi je ameriški vojak, ki ujetniku grozi z orožjem, vojak na desni pa mu ponuja plastenko vode. Sporočilnost te fotografije je mogoče spremenjati z izrezom. Ameriške vojake lahko prikažemo kot morilce ali kot priatelje.

(Coen, A., Henk, M., Sussebach, H. (2016): Fotoforenziki, Global, april 2016, Ljubljana, str. 77)



(<https://toinformistoinfluence.com/2012/06/15/images-a-matter-of-perspective/>). Pridobljeno: 15. 11. 2016.)

4.8. Predstavite pojem medijska manipulacija. Pomagate si lahko z virom 3.

(2 točki)

4.9. Kratko opišite stereotipno predstavitev žensk v medijih.

(2 točki)



15/16

V sivo polje ne pišite.

Prazna stran



V sivo polje ne pišite.

Prazna stran